

לקראת שבת

עיונים בפרשת השבוע

מדברי

הוד כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זיע"א

שנה ב / גליון סב

ערש"ק פרשת כי תבוא
ה'תשס"ה

פתח דבר

לקראת שבת פרשת כי תבוא, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדיה, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון סב), והוא אוצר בלום מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זיע"א.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם, ובאיזהו מקומן אף עברו עריכה קלה, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה מפיו של משיח, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

מעמו וראו כי טוב ה'

הננו לבשר לקהל הלומדים כי ניתן להרשם כמנויים על הקובץ ולקבלו מידי שבוע באמצעות הדואר

בסך 10 ש"ח בלבד לחודש
(דמי טיפול ומשלוח)

לפרטים נא לפנות לטלפון 03-9604832
(ניתן להשאיר הודעה)

יוצא לאור על ידי
'אור החסידות'

מכון תורני להפצת תורת החסידות

ת.ד. 2033 כפר-חב"ד, 72915
טלפון: 03.9604832 פקס: 03.9607370

תוכן העניינים

מקרא אני דורש

"ארמי אובד אבי וירד מצרימה" - מדוע מזכיר מביא הביכורים את ההצלה מידי לבן ומגלות מצרים דווקא, ולא נסים רבים אחרים שארעו לאבותינו קודם בואם אל הארץ?

(ע"פ לקוטי שיחות חלק יד עמ' 93 ואילך)

יינה של תורה

ביאור הכתוב בפרשתנו "והלכת בדרכיו", דזהו יסוד בדרכי עבודת ה', שצריכה להיות באופן של 'הילוך', והכח לזה הוא ע"י "בדרכיו" - כוחו של הקב"ה.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק ד עמ' 1130 ואילך)

חידושי סוגיות

"והיה כי תבוא אל הארץ" - "אין והיה אלא מיד" (ספרי) בשיחה זו מבאר רבנו כיצד מתיישבת שיטה זו עם הכתוב "וירשתה וישבת בה" - שלא נתחייבו בכיכורים עד לאחר ירושה ושיבה - בהקדם ביאור הגדר ד'ירושה ושיבה'.

(ע"פ ליקוטי שיחות חלק לד עמ' 145 ואילך)

הוספה - דרכי החסידות

תיאור קצר ונפלא ממראות ואוירת 'שבת סליחות' בליובאוויטש.

(מלוקטים מתורת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע מליובאוויטש)

מקרא אני דורש

הקשר בין ההצלה מלבן ומצרים להבאת הביכורים

“ארמי אובד אבי וירד מצרימה” – מדוע מזכיר מביא הביכורים את ההצלה מלבן וממצרים דווקא, ולא נסים רבים אחרים שארעו לאבותינו קודם בואם לארץ ישראל?

א. בתחילת פרשתינו, בפרשת מקרא ביכורים, נאמר (כו ה-ט) “וענית ואמרת . . . ארמי אובד אבי וירד מצרימה ויגר שם במתי מעט ויהי שם . . . ויוציאנו ה' ממצרים ביד חזקה . . . ויביאנו אל המקום הזה”.

והנה, הטעם שבהבאת הביכורים מזכיר המביא שני ענינים אלו (“ארמי אובד אבי” וירידת בני ממצרים וגאולתם) – נראה בפשטות, שזהו שבח והודאה להקב"ה על חסדים אלו, שהציל את אבותינו מלהיות “אובדים” וכלים ע"י לבן ומצרים, עד שהביאם אל “ארץ זבת חלב ודבש”. והודאה זו שבדיבור מתבטאת גם במעשה, במה שמביא מ“ראשית פרי האדמה” ביכורים לה'.
אך צריך להבין:

אם הטעם הוא בכדי להזכיר “חסדי המקום” שעשה לאבותינו החל מ“ארמי אובד אבי” עד ביאתם אל הארץ – מדוע אינו מזכיר אלא ב' חסדים אלו (ההצלה מלבן וממצרים) ולא שאר הנסים והחסדים שעשה הקב"ה עמהם קודם שהביאם לארץ: קריעת ים סוף, מלחמת עמלק; וכן החסדים שבמדבר: המן והבאר וכו' – כי הלא הם שעמדו לאבותינו להיות חיים וקיימים בלכתם מ' שנה במדבר (“הגדול והנורא”), לבוא אל הארץ הזאת, ולהביא מפירותיה ביכורים? ובדוגמתם עוד חסדים, כמו “אשר הנחלים”, מלחמת סיחון ועוג וכו'.

ואף את“ל דשאני ההצלה מלבן ומגלות מצרים, שהם חסדים עיקריים וכלליים שבהם ועל ידם

הציל הקב"ה את אבותינו ואת כל בני"י מכליון ואבדון גמור; משא"כ שאר החסדים והנסים הנ"ל, שהם כמו המשך והשלמה של החסד דיציאת מצרים בכדי להביאם לארץ. עדיין יהיה קשה מדוע לא הזכיר את הנס שהצלת יעקב מיד עשו ואנשיו ("פן יבוא והכני אם על בני"), שגם זו היתה הצלה עיקרית וכללית.

ב. ויש לומר, דשני חסדים אלו האמורים בכתוב יש להם שייכות מיוחדת למצות ביכורים, מה שאינה בכל שאר החסדים:

דהנה, במצות ביכורים לא נתחייבו בני"י אלא לאחר שבאו לארץ וכבשוה והתיישבו בה, וכלשון רש"י (בריש פרשתנו) "שלא נתחייבו בביכורים עד שכבשו את הארץ וחלקוה".

ומכך מובן, שמצוה זו דהבאת ביכורים אינה רק הודאה על עצם נתינת הארץ מהקב"ה לבני"י, כ"א גם (ובעיקר) עבור זה שבאו אל הנחלה בהתיישבות קבועה בה, כי רק אז היא מביאה את אותו הטוב ששמח בו, ואז מביא הוא מביכורי פירותיה לה'.

ומכיוון שתכלית ענין הביכורים היא תודה לה' על שנתן לנו "את הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש", לשבת בה בקביעות ולאכול מפריה ולשבוע מטובה - לכן, בכדי להדגיש גודל החסד הזה, מזכיר המביא ביכורים (רק) חסדים דוגמתם - את "חסדי המקום" שנעשו לאבותינו בעת היותם במקום קבוע ושבמקום ההוא לא היה להם שום טוב, ואדרבה, בו עמדו לכלותם ולאבדם, והקב"ה עשה עמם חסד והצילם, עד ש"ויביאנו אל המקום הזה", וניתן להם טוב הבא מן המקום עצמו.

וזהו שמזכיר דוקא את "חסדי המקום" שנעשו לאבותינו בארם ובמצרים, כי במקומות אלו ישבו אבותינו באופן קבוע (עשרים שנה בארם, ורד"ו שנה במצרים).

משא"כ הצלתו של יעקב מעשו, שבאה בעת המצאו בדרך; ועד"ז בשאר החסדים שנעשו לבני"י בלכתם במדבר (ועוד, שהמדבר מצ"ע מלכתחילה אינו מקום ישוב לבני אדם), הרי הם חסדים שאים בדומה להודאה לה' שבהבאת הביכורים.

ולכן מזכיר המביא ביכורים דווקא ב' חסדים אלו (דארם ומצרים), שהם מדגישים את גודל החסד שבביאה אל הארץ ואכילת פירותיה וכו', כנ"ל.

יינה של תורה

“והלכת בדרכיו” – ‘להלך’ בכוחו של הקב”ה

ביאור הכתוב בפרשתנו “והלכת בדרכיו”, דזהו יסוד בדרכי עבודת ה',
שצריכה להיות באופן של 'הילוך'

א. בפרשתנו (כח, ט) מופיע הציווי ליהודי ללכת בדרכי הקב"ה - "והלכת בדרכיו". הרמב"ם בספר המצוות מונה ציווי זה במנין תרי"ג המצוות (מ"ע ה) ולומד ממנו שמצוה על האדם "להידמות בו יתעלה כפי היכולת" – על האדם להשתדל בכל כוחו ויכולתו להידמות לקב"ה, על ידי הליכה בדרכיו והנהגה במידותיו, וכמפורש בהמשך דברי הרמב"ם (מספרי עקב יא, כב): "מה הקב"ה נקרא חנון אף אתה היה חנון, מה הקב"ה נקרא רחום אף אתה היה רחום, מה הקב"ה נקרא חסיד אף אתה היה חסיד".

על פי הכלל שכלל הרמב"ם (שורש ד) אין למנות בכלל תרי"ג המצוות ציווי שמשמעותו היא הוראה ליהודי לקיים את כל מצוות התורה. על פי זה, יש להבין, מהי משמעותו המיוחדת והפרטית של ציווי זה? לכאורה, זוהי הוראה ליהודי לקיים את כל מצוותיו של הקב"ה – 'להידמות בו יתעלה כפי היכולת'! במה מתייחד הציווי שבפסוק זה, שלכן נמנה הוא במנין המצוות?

ב. בתורת החסידות נקראים המלאכים בשם "עומדים" – עבודתם היא עבודה מוגבלת, ואילו הנשמות היורדות לעולם ומתלבשות בגוף נקראות "מהלכים" – עובדי עבודה בלתי-מוגבלת. עבודת המלאכים והתעלותם במדריגות רוחניות נעלות מוגבלת היא, משום שכל עלייה,

גם הגבוהה ביותר, היא בערך ויחס למדריגה הקודמת בה עמדו. עד כמה שתגדל הדרגה אליה מתעלים המלאכים, עדיין היא קשורה בדרגה הנמוכה ביותר אותה השיגו בתחילה, מפני שכל עלייה והשגת דרגה חדשה קשורה ומתייחסת לדרגה הקודמת והנמוכה יותר. מסיבה זו, נחשבת עבודת המלאכים ל'עמידה', כיוון שעלייה כזו איננה עלייה אמיתית, שהרי בעבודתם אינם מתנתקים לגמרי מהמדרגות הנמוכות בהן עמדו קודם השגתם את הדרגה הגבוהה יותר.

לעומת זאת, הנשמות הן "מהלכים" – בכח הנשמה להתעלות ולהשיג דרגות גבוהות באין ערוך מהדרגות הנמוכות יותר. יהודי בעבודתו בשמירת התורה וקיום מצוותיה יכול לעזוב ולהתנתק לגמרי מהדרגות הנמוכות בהן הוא עומד ולהתרומם למצב נעלה ללא כל ערך למצבו הקודם.

אך, כיצד אכן מסוגל אדם בעל כח מוגבל להתעלות בלי גבול? מנין בכוחו של נברא להגיע למצב של 'בלי-גבול'? ולאידך, כיצד יתכן להתעלות בלי גבול ויחד עם זאת להשאר במציאות גשמית מוגבלת? העלייה הבלתי גבולית אמורה לגרום לביטול מציאותו המוגבלת של הנברא!

הקב"ה הוא 'נמנע הנמנעות' – בכוחו לחבר הפכים וניגודים. על ידי ההתקשרות והדבקות בקב"ה, באפשרותו של יהודי לחבר גבול ובלי גבול יחדיו, להתעלות ללא גבול תוך הישארות במציאות מוגבלת של נברא. כאשר קיום המצוות נעשה בהכרה שזו היא 'דרכו' של הקב"ה ובמטרה 'להידמות בו יתעלה', ניתן להתעלות ולהשיג מדריגות נעלות ביותר, תוך יציאה ו'הליכה' מדרגות קודמות, ויחד עם זאת להשאר במציאותו הגבולית.

ג. לאור האמור יובן החידוש המיוחד שבציווי "והלכת בדרכיו":

'והלכת' – יש לקיים את מצוות ה' ב'הליכה' והתנתקות מוחלטת מהמצב הקודם הנמוך יותר; ההתעלות הבלתי-מוגבלת אפשרית על ידי הליכה 'בדרכיו' – קיום מצוותיו בכוונה להידבק ולהתקשר בו ית' – 'להידמות בו ית' כפי היכולת'.

יכולתו של יהודי 'להידמות בו יתעלה' – לעבוד את קונו באופן של 'הליכה', באה לו מעצם נשמתו, הקשור ודבוק בקב"ה. קיום המצוות מצד אמונה פשוטה בה' ותוך מסירת הנפש ורצונותיה לרצון ה' נובע מעצם הנשמה, וכך 'נמשך' כוחו הבלתי-מוגבל של הקב"ה בעבודתו שלו. בצורה זו מתפרש מאמר הספרי "מה הקב"ה נקרא חנון אף אתה היה חנון וכו'": יש להמשיך את ה'אתה' – עצם הנשמה – בקיום המצוה, ואז נמשך האור האלקי הנעלה – 'הקב"ה' – במציאותו כנברא מוגבל.

עבודתו של יהודי בקיום התורה והמצוות ממשיכה את הכח האלקי הבלתי-מוגבל במציאות הגשמית המוגבלת, כלומר, הגוף הגשמי והמוגבל נעשה 'כלי' ראוי לקבלת האור האלקי הנעלה ביותר. בכך מגלה ומוכיחה עבודתו של האדם כי הנפש האלוקית היא המחיה גם את גופו הגשמי של היהודי, דבר הבא לידי ביטוי בכך שאבריו הגשמיים של האדם ממלאים בדרך ממילא אחרי רצונותיה של הנשמה האלקית.

חידושי סוגיות

חיוב ביכורים מיד בכניסה לארץ

"והיה כי תבוא אל הארץ" – "אין והיה אלא מיד" (ספרי) בשיחה זו מבאר רבנו כיצד מתיישבת שיטה זו עם הכתוב "וירשתה וישבת בה" – שלא נתחייבו בביכורים עד לאחר ירושה וישיבה – בהקדם ביאור הגדר ד'רושה וישיבה'

"והיה כי תבוא אל הארץ וירשתה וישבת בה" (ריש פרי תבוא)

מקשה בדברי הספרי

- הרי מפורש בהמשך הכתוב "וירשתה וישבת בה", שאין חייבים בביכורים עד לאחר ירושה וישיבה (דהיינו כיבוש וחלוקת הארץ⁴), כמובא בפרש"י כאן וכמפורש במס' קידושין⁵ דגבי בכורים כו"ע מודי שלא נתחייבו עד לאחר ירושה וישיבה⁶.

א. בספרי ריש פרשתנו נדרש הפסוק "והי' כי תבוא¹ אל הארץ" – "אין והי' אלא מיד". ומשמעות הדרש, לכאורה, שחיוב מצות ביכורים (שבו מדבר בפרשה זו) חל מיד בכואם לארץ².

ולכאורה תמוה (כמו שהקשו במפרשים³)

אברהם. מלבי"ם. צפע"נ (להרגצי'ובי) עה"ת. ועוד.
(4) ראה לקמן בפנים ריש סעיף ג. וש"נ.

(5) לז, ב.

(6) בספר בני יצחק (שאלוניקי, תקי"ז) פי' גדלשיטת הספרי חיוב ביכורים הוא מיד בכואם לארץ, ומש"נ "וירשתה וישבתה בה" היינו כדרשת הספרי שלאח"ז – "עשה מצוה כו' שבשכרה תכנס לארץ" (וע"ד קידושין שם בסוף העמוד), שעשיית מצוה זו (מיד) "היא הגורמת לרשת אותה וישבת בה" (וראה גם משמרת הקודש על פרש"י ריש פרשתנו).

(1) יש אומרים אשר ע"פ המסורה חסר כתיב בתורה - וראה (ע"ז ט, א-ב) תנא תוספאה (ובערוך ע' ספר (הב') - הובא עה"ג שם, ע"א. וראה גם רש"י שם ובסוף הע') כשמעתיקים בתושבע"פ, ובכתיבת פי' הכתובים.

(2) וראה ראב"ע כאן.

(3) ראה ספרי דבי רב לספרי (ושם "כתב מהר"ח . . דל"ג לי"). אבל מסיים "דוחק גדול למחוק כל זה מהספרים". זרע

לארץ מיד⁹].

אבל פירוש זה צ"ע, לכאורה, שהרי כתוב זה נאמר בסוף מ' שנה במדבר כאשר כבר הגיע ממש זמן כניסת בני" לארץ (כמפורש לפני זה שהגזירה היתה למ' שנה בלבד) - ומהו החידוש ש"מיד יבואו לארץ¹⁰?

[בשלמא בכתוב דפ' בא¹¹ "והי' כי יביאך אל הארץ גו'", דאיתא במכילתא, דרשב"י שם¹¹ "איך והי' אלא מיד" - הרי כיון שזה נאמר בהיותם במצרים, מתאים לפרש שהכוונה ב"והי'" היא לבשורה ש"מיד יבואו לארץ" (כיון שהוא קודם גזירת המרגלים), וכדאיתא בספרי¹² "אילו זכו ישראל ליום אחד היו נכנסים לארץ שנאמר¹³ היום אתם יוצאים בחודש האביב והי' כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני, מיד".

אבל בפרשתנו, בדברי משה בסוף ארבעים שנה, איך שייך לומר¹⁴ שבא לחדש (להבטיחם)

(9) ועפ"ז מתורץ בפשטות מקור דרשה זו "אין והי' אלא מיד" - אף שבכ"מ לשון "והי'" הוא דוקא לאחר זמן, כמו "והי' בהניח גו'" (הסמוך, ס"פ תצא), "והי' באחרית הימים" (ישעיה ב, ב. ועוד) וכו' וכו' (וראה ספרי דבי רב כאן) - כי "והי'" הוא לשון שמחה (ב"ר פמ"ב, ג בסופו. וראה אוה"ח ואו"ת להה"מ ריש פרשתנו), ובנדו"ד (ביאת הארץ) החידוש ושייכת שמחה על ביאת מיד, כי ביאת הארץ בכלל - הובטחה מאז.

אבל להעיר, שמתוך ויקרא (ה, ה. שם, כג), בהר (כה, כט) מוכח דלשון "והי'" כשלעצמו משמעו "מיד". וראה פי' הראב"ד ומלבי"ם ויקרא שם. ואכ"מ.

(10) ולכאורה דוחק לומר שחששו בסוף שנת הארבעים שמה יגרום החטא ותתעכב ביאתם לארץ. וראה פירוש"י מטות לא, ג. ואתחנן ג, כח.

(11) יג, ה. וכן שם, יא.

(12) ר"פ דברים (א, ב).

(13) בא שם, ד-ה.

(14) ודרשת הספרי לעיל פר' ראה שם "אין והי' אלא

יש מפרשים⁷ כוונת הספרי "שמיד יבואו לארץ", כלומר, שמ"ש בספרי "מיד" לא קאי על חיוב הבאת בכורים, אלא הוא בנוגע (בשורת) הביאה לארץ, ש"מיד - תבוא אל הארץ".

[ולפירוש זה מובן גם המשך הדרשות בספרי, שלאחרי דרשה זו ("אין והי' אלא מיד") ממשיך: "כי תבוא אל הארץ - עשה מצוה האמורה בענין שבשכרה תיכנס לארץ" - ששתי הדרשות בענין הכניסה לארץ קשורות ובאות בהמשך זל"ז, והיינו, שהחידוש בהבטחה זו ד"תיכנס לארץ" לגבי ההבטחות הקודמות אודות ביאת הארץ הוא בזה, שבזכות עשיית (קבלת⁸) "מצוה האמורה בענין", יכנסו

אבל פשטות לשון הספרי "כי תבוא . . שבשכרה תיכנס לארץ" משמע שהשכר הוא ביאת הארץ (ולא - ירושה וישיבה). ובפרט שמשנה מלשון הספרי לעיל (פר' ראה יא, כט) "בשכר שתבוא ותירש" (כ"ה בספרי שלפנינו. וראה ספרי הוצאת פינקלשטיין שם). וראה השקו"ט במפרשי הספרי בפ"י דרשת הספרי שלאח"ז "ירשתה וישבתה בה, מה שתיירש תכשב ותשב". וראה לקמן בפנים והערה 8. (7) זית רענן על היל"ש כאן (וכ"פ בתולדות אדם לספרי כאן. ועוד).

בפ"י הב' תירץ "מיד אחר ירושה וישיבה". וראה גם מלבי"ם כאן דשולל שא"צ להיות מנוחה (כבס"פ תצא). וראה ראב"ע כאן [ולמעיר מלשון הרמב"ן כאן "לאחר שכבשו וחילקו מיד כדברי רש"י" (אלא שכונתו - קודם שנבחר הבית)] - אבל פשטות לשון הספרי לכאורה משמע "מיד" אחר הביאה לארץ.

(8) שהרי העשיה בפועל היתה רק לאחר שנכנסו לארץ (ראה גם ש"ך עה"ת כאן). וראה ספרי (הובא בהערה 6) לעיל פר' ראה (יא, כט) "אין והי' אלא מיד, מיד כי יביאך קבל עליך מצוה האמורה בענין בשכר שתבוא ותירש". וראה מפרשים שם.

[ובזית רענן כאן "בשכרה - פי' בשבילה", כלומר, עשו מצוה זו לאחר ירושה וישיבה כי בשבילה אתם נכנסים לארץ].

להקדים האריכות ע"ד ביאת וכיבוש הארץ - "והי' כי תבוא אל הארץ אשר ה"א נתן לך נחלה וירשתה" - דלכאורה הו"ל להזכיר רק ישיבת (חלוקת) הארץ (ומובן מעצמו שהיינו לאחר ביאה וכיבוש)¹⁹; וע"ד מש"נ לעיל בפ' ראה²⁰ "ועברתם את הירדן וישבתם בארץ גו'" (וכפרש"י שם²¹ דהיינו שתחלקה ויהא כל אחד מכיר את חלקו ואת שבטו"), ולא נזכר שם אודות (ביאת²² וכיבוש הארץ, ועד"ז בסוף הפרשה הקודמת - "והי' בהניח ה"א לך מכל אויביך מסביב גו'").

וע"פ הנ"ל מתורץ בפשטות, כי כיבוש וחלוקת הארץ בכתוב כאן אינם (רק) תנאי במצות בכורים, אלא ציווי בפ"ע על הכיבוש והחלוקה "וירשתה וישבת בה".

נאין זה סותר לדברי הגמ'²³ שבזה בא ללמד שלא נתחייבו בכיורים עד לאחרי ירושה וישיבה (וכן פרש"י עה"פ "מגיד שלא נתחייבו בכיורים עד שכבשו את הארץ וחלקה") - כי זה נלמד מסמיכות הציוויים וסדרם - דמזה שהכתוב חוזר על הציווי דכיבוש וחלוקת הארץ כאן, קודם לציווי מצות בכורים, ילפינן שאין חייבים בכיורים עד לאחרי קיום מצות

דבר, שהוא ברור ופשוט אצלם - ש"מיד יבואו לארץ"?

מבאר דדוחק לומר שזה ציווי על ירושת הארץ

ב. לכאורה יש לתרץ, שלפי דרשת הספרי, הרי כתוב זה ("והי' כי תבוא אל הארץ גו' וירשתה וישבת בה") אינו הקדמה למצות כיכורים שנאמרה בפסוקים שלאח"ז, אלא הוא ציווי בפ"ע - על כיבוש הארץ וחילוקה¹⁵. דאף שכבר נצטוו בפ' מסעי¹⁶ "והורשתם גו' וישבתם גו' והתנחלתם גו'", מ"מ נכפל כאן הציווי עוה"פ. וזוהי כוונת הספרי "אין והי' אלא מיד", שחיוב זה של כיבוש (וחילוק) חל ומתחיל מיד בבואם על הארץ, ואסור לדחות זה ללאח"ז¹⁷.

ועפ"ז יומתק עוד ענין בהכתובים כאן:

אם כל כוונת הכתוב כאן היא רק להגיד "שלא נתחייבו בכיורים עד שכבשו את הארץ וחלקה"¹⁸ - צ"ע, מדוע הוצרך הכתוב

מיד" אפשר לפרשה בפשטות, שקאי על אמירת הברכות על הר עיבל כו', שהיתה מיד בבואם לארץ (ראה יהושע ח, ל ואילך ובפרש"י רד"ק ועוד שם) - לאפוקי מדעת ר' ישמעאל (ירושלמי סוטה פ"ז ה"ג, הובא בתוס' סוטה לג, ב) שנאמרו לאחרי י"ד דכיבוש וחילוק - ראה מפרשי הספרי שם.

15) וצ"ע אם גם מש"נ בפ' מלך (פ' שופטים יז, יד) "כי תבוא גו' וירשתה וישבת בה" הוא ציווי בפ"ע. ויש לחלק דשם הוא התחלת (הכתוב ו)הענין "ואמרת אשימה גו'", משא"כ בפרשתנו שבא בפסוק בפ"ע.

16) לג, נב ואילך.

17) וראה רש"י, רד"ק ועוד יהושע יא, יח (ולהעיר מלקר"ש ח"ד ע' 83. ואכ"מ).

ולהעיר מפ"י הוית רענן בדרשת הספרי כאן "מה שתירש חכש ותשב". אבל מפרשי הספרי פירשו באו"א.

18) ל' רש"י ריש פרשתנו.

19) ראה גם מלבי"ם כאן.

במשכיל לדוד תי', דאם היה נאמר רק "וישבת בה", "הו"א דאם חלקו מקצתם קודם כיבוש הכל יהיו חייבים בכיורים מש"ה כתיב וירשתה דכולה משמע דהיינו אחר גמר כל הכיבוש". אבל צ"ע מאי עדיפא לשון "וירשתה" משלון "וישבת בה" (שלכאורה ג"כ כולה משמע). ועכ"פ הול"ל "וישבתם בארץ" ככפ' ראה שהובא בפנים. וראה לקו"ש ח"ט עמ' 152 ואילך (ובהערות 8, 15 שם).

20) יב, י.

21) ד"ה ועברתם. ושם ד"ה והניח לכם: לאחר כיבוש וחלוק ומנוחה כו'.

22) ורק נאמר "ועברתם את הירדן".

23) קידושין לו, ב.

ד"ראשון ראשון קונה ומתחייב²⁸ (וכן הובאה בירושלמי²⁹ ברייתא דר' ישמעאל - "כל ביאות שנאמרו בתורה לאחר ארבע עשרה שנה נאמרו שבע שכיבשו ושבע שחילקו"³⁰) - כאופן הא' הנ"ל.

ולפי זה יש לבאר דעת וכוונת הספרי כאן ד"אין והי' אלא מיד" - דלשיטת הספרי³¹, מחדש הכתוב דשאני מצות בכורים (מכו"כ מצות התלויות בארץ) שאין חיובה מתחיל בסיומן של י"ד שנה של כיבוש וחילוק דכל ישראל, אלא כל יחיד ויחיד נתחייב בכורים מיד לאחרי שכבש את חלקו³² (ירושלמי וישיבה של³³).

(28) ל' הירושלמי שם - בנוגע לכיבוש עזרא.

(29) חלה פ"ב ה"א. ערלה פ"א ה"ב. סוטה פ"ז ה"ג.

(30) משא"כ בבבלי (קידושין לו, ב) וספרי שלח (טו, ב) איתא רק "לאחר ירושה וישיבה" (כלשון הכתוב "ירשתה וישיבת").

(31) אבל לא לשיטת הש"ס (קידושין שם) שמופרש שם דלדעה אחת הוא מלך ובכורים שני כתובים הבאים כאחד. וראה לקמן בפנים.

(32) לכאורה צ"ע, שהרי בכורים מביאים "בית ה"א" (משפטים כג, יט. תשא לד, כו), שאין נוהגים אלא בפני הבית (בכורים פ"ב מ"ג. רמב"ם בהל' ביכורים פ"ב ה"א), ובספרי פרשתנו (כו, ב) "והלכת אל המקום אשר יבחר ה' - זה שילה ובית עולמים" וראה שם כו, ט: זה בית המקדש, ומשמע שרק מזמן שילה הותחל.

אבל ראה דברי דוד (להט"ז) ריש פרשתנו, שאפשר לפרש דחיוב ביכורים הוא גם קודם שילה "דהי' היתר להביא גם לכמות דהם היו במקום בנין המקדש, אבל אחר שהי' ירושה וישיבה נאסרו הבמות ואסור להביא רק לשילה ובית עולמים". וראה גם צידה לדרך ועוד (ומתרגמים עפ"ז ל"ל קרא ד"וירשתה וישיבת", תיפוק ל' דאינו נוהג אלא בפני הבית. ע"ש).

וראה רמב"ן פרשתנו (כו, ב), אם כוונת הספרי לשלול רק כמת יחיד, או שצ"ל "בית אבנים" ולא אהל ומשכן. וראה הידעות בנוגע לנוב וגבעון - אנציקלופדי' תלמודית ערך בכורים (ע' ש. וי"ט). והארץ בזה בורע אברהם לספרי. ביאור הרי"ם פערלא לסהמ"צ לרס"ג מ"ע פד-פה. ואכ"מ.

כיבוש הארץ וחלוקתה].

אבל דוחק לפרש כן בספרי²⁴, כי מלשונו בהדרשה שלאח"ז "עשה מצוה האמורה בענין²⁵ משמע, שבכתוב זה עצמו אין ציווי (כ"א ענין), והמצוה היא (רק) "האמורה בענין" (בפסוקים שלאח"ז), מצות בכורים.

ב' אומנים ב'ירושה וישיבה'

ג. ויש לומר הביאור בזה:

מש"נ "כי תבוא גו' וירשתה וישיבת בה" - שהחיוב לא חל אלא "לאחר ירושה וישיבה" - יש לפרש בשני אופנים:

(א) לאחרי ירושתם וישיבתם של כל ישראל, וכן מפורש בפרש"י בש"ס²⁶ ד"לאחר ירושה וישיבה" היינו אחרי י"ד שנה דכיבוש וחילוק (וכפרש"י עה"ת כאן, ד"לא נתחייבו בכורים עד שכבשו את הארץ וחלקו").

(ב) כל יחיד ויחיד, מיד כשכבש (קנה) את חלקו נתחייב במצוה זו.

והנה בירושלמי²⁷ מפורש דלא נתחייבו במצות התלויות בארץ "אלא לאחר ארבע עשרה שנה שבע שכיבשו ושבע שחילקו . . . עד שעה שקנו כולה", ולא אמרינן

(24) אבל י"ל שבפשוטו של מקרא כ"ה, ולכן לא נחית רש"י לתרץ שאלה זו (שבפנים), למה נאמרה כאן ההקדמה ד"והי' כי תבוא גו' וירשתה".

(25) וכדיוק הספרי דבי רב ותולדות אדם כאן (והם מפרשים "מצוה האמורה בענין" - מצות זכירת עמלק שבסוף פרשה הקודמת. וראה בעה"ט כאן).

(26) קידושין לו, א ד"ה אבל חדש, ד"ה ללמדך, ד"ה והרי שבת.

(27) שביעית רפ"ו. וראה תוספתא מנחות ספ"ו. קידושין מ, ב וברש"י שם ד"ה גדול.

שנות כיבוש והתחלת (שנות) החילוק (שאז ניתן לו להכיר את חלקו).

יש לומר בזה:

משנת"ל בדעת הספרי, שהתנאי ד"ירושה וישיבה" בכורים הוא דין בנוגע כל יחיד ויחיד, דתיכף כשמכיר את חלקו מתחייב בכורים, דלא כשאר מצות התלויות בארץ שלא נתחייבו בהם "עד שעה שקנו כולה" - אין הכוונה בזה שהחילוק הוא רק בין דין חובת יחיד ודין התלוי בציבור, אלא שזהו חילוק בעצם גדרו של תנאי זה ד"ירושה וישיבה":

ברוב (כמעט - כל) המצות התלויות בארץ, חלות החיוב תלוי בכיבוש הארץ וחלוקתה, שכיבוש וחילוק הארץ הם הגורמים שיתחייבו במצות אלו התלויות בארץ (אי משום שעד אז חסר עדיין בשלימות קדושת הארץ³⁸, שהיא הפועלת חיובן של מצות אלו התלויות בארץ, או שהחיוב של מצוות התלויות בארץ - תלוי בקנין כל הארץ³⁹);

משא"כ גבי בכורים, חלות החיוב תלוי בביאה לארץ בלבד⁴⁰, והתנאי ד"וירשתה וישבת בה" (אינו גורם חלות החיוב, אלא) הוא רק הסרת ארי דרביע עלי⁴¹, מפני שקיום מצוה זו בפועל אינו אפשרי אלא כשהשדה היא שלו וברשותו⁴² - כמו שאומר⁴³ "הבאתי את ראשית

[ובזה יומתק לשון תנא דבי ר' ישמעאל³⁴ "הואיל ונאמרו ביאות בתורה סתם ופרט לך הכתוב באחד מהן לאחר ירושה וישיבה כו", דהיינו "גבי³⁵ מלך (ד)כתיב³⁶ כי תבוא אל הארץ וגו' וירשתה וישבת בה ואמרת אשימה עלי מלך". ולכאורה אינו מובן - הרי גם בכורים "פרט לך הכתוב . . לאחר ירושה וישיבה" (וכדאיתא בגמרא²³ דלחמ"ד "הוה מלך ובכורים שני כתובים הבאים כאחד"), ומהו פירוש דברי תנא דבי ר' ישמעאל "פרט לך הכתוב באחד מהן"³⁷?

וע"פ הנ"ל בהסברת הספרי³¹ י"ל שהתנא דר"י ודרשת הספרי עולים בקנה אחד, דשאני מצות בכורים משאר מצות התלויות בארץ (שנתחייבו בהן רק לאחר י"ד שני כיבוש וחילוק), שהתורה הטילה את חיובה על כל יחיד ויחיד "מיד" (כשהוא מכיר את חלקו), והחידוש ד"פרט לך הכתוב (רק) באחד מהן (גבי מלך) לאחר ירושה וישיבה (כיבוש וחילוק) כו"ל].

מבאר זה גם בלשון הספרי

ד. אלא שביאור זה אינו מספיק ליישב לשון הספרי, כי מפשטות הלשון "והי" כי תבוא, אין והי' אלא מיד" משמע, שמיד כבואם לארץ נתחייבו בכורים, ואילו לפי הביאור הנ"ל, שהחיוב חל על כו"א מיד כשהוא מכיר את חלקו, נמצא, שלא חל החיוב אלא לאחר שבע

38) שכמה דרגות בזה - ועד כשכל יושבי' עלי' (ערכין לב, סע"ב).

39) ראה בזה לקו"ש חט"ו ע' 105 ובהערות שם. וש"נ.
40) ולהעיר מדעת הרשב"א (בתוד"ה ההוא - ב"ב פא, א) דבכורים לא נחשב מצוה תלוי' בארץ (חובת קרקע), ש"אין החיוב תלוי בפירות אלא באדם . . חובת הגוף".

41) ע"ד עירובין עח, ב. שבועות כב, ב.

42) ראה רמב"ם הל' ביכורים פ"ב ה"י ואילך.

43) פרשתנו כו, י.

33) ראה לקו"ש חט"ש שם (ע' 154 ואילך).

34) קידושין וספרי שלח שבהערה 30.

35) ל' רש"י קידושין שם.

36) פ' שופטים ז', יד.

37) בפשטות אינה קושיא, כי י"ל שזה להדגיש שאינם

שני כתובים הבאים כאחד (כמ"ש בגמ' שם הצריכותא).

ליתרו*⁴⁶ "והי' כי תלך עמנו גו' והטבנו לך" היינו שיוותן לבניו "דושנה של יריחו" (עד שיבנה בית הבחירה), "והיו (בני יתרו) אוכלים אותו ארבע מאות שנה וארבעים שנה" (מספר השנים מראשית כניסת ישראל לארץ עד בנין בית הבחירה), ונמצא, ש"דושנה של יריחו" שהובטח לבני ישראל והם הטיבו ליתרו ונתנוהו ליתרו (בניו) בפועל⁴⁷ מיד כשנכנסו לארץ, בכיבוש יריחו.

דיש לחקור - מהו הדין ב"דושנה של יריחו" שלא היתה במצות חילוק (היינו הגורל, "אך בגורל יחלק את הארץ")⁴⁸, שמלכתחילה בעת הכיבוש הי' זה חלק מבורר דבני יתרו - מתי נתחייב בבכורים?

לשיטת הש"ס כו' דאין חייבים בבכורים רק לאחר י"ד שנה דכיבוש וחילוק (כי צ"ל "עד שעה שקנו כולה", ולא אמרינן "ראשון ראשון קונה ומתחייב") כן הוא גם ב"דושנה של יריחו" (אף שלא נכלל בחלוקת הארץ לאחר י' שבשו).

אבל ע"פ משנת"ל בשיטת הספרי, דחלות

פרי האדמה אשר נתתה לי ה" - והיינו לאחר ירושה וישיבה שלו, כשיש לו חלק מבורר בארץ⁴⁴.

וזוהי כוונת הספרי "והי' כי תבוא - אין והי' אלא מיד", דממש"נ "והי' כי תבוא" למדים שחייב בכורים חל מיד בבואם לארץ, וע"ד מצות חלה שנתחייבו בה תיכף "בבואכם אל הארץ"⁴⁵ [אלא שגבי חלה, שמפרישים מן העיסה אפשר לקיימה "מיד" בבואם לארץ ממש, מיד שיש לו עיסה, משא"כ בבכורים שצ"ל מ"ראשית פרי האדמה אשר נתתה לי ה" , אי אפשר לקיימה בפועל עד לאחר י"ד "וירשתה וישבת בה", כשבעל השדה יכיר את האדמה - חלקו בארץ].

מבאר שהיתה אפשרות לקיים בפועל את המצוה מיד בכניסה לארץ

ה. ויתר על כן יש לומר - שלשיטת הספרי היתה אפשרות לקיים בפועל מצות ביכורים "מיד" (בבואם לארץ) ממש בתחילת הכיבוש.

דהנה איתא בספרי⁴⁶, שמ"ש משה

(44) ראה גם נחלת יעקב, באר מים חיים (לאחי מהר"ל) ודבק טוב ריש פרשתנו.

(45) שלח טו, יח. ספרי ורש"י שם.

[ולהעיר, שמלשון הספרי שם "שינה הכתוב כו' שבכל ביאות שבתורה הוא אומר והי' כי תבוא אל הארץ והי' כי יביאך ה' כו'" משמע לכאורה, דגם "והי' כי תבוא" (וכו"ב) אין פירושו "מיד" (דלא כבספרי כאן ופ' ראה יא, כט) (וראה לעיל הערה 14), וכן מכילתא דרשב"י דלעיל בפנים ס"א). ולהעיר שברש"י שלח שם ש"בכולן נאמר כי תבוא כי תבוא" (בלי תיבת "והי'").]

(46) עה"פ בהעלותך י', לב. וכן בספרי פ' ראה יב, ה) ופ'

ברכה לג, יב). ועוד.

(46*) בהעלותך שם.

(47) מתחילת לשון הספרי (בהעלותך. ועד"ז בפ' ברכה)

שם "כשהיו ישראל מחלקים את הארץ כו' נתנוהו כו'" (וראה לשון רש"י שם), משמע לכאורה שלא ניתן להם עד זמן חלוקת הארץ [ע"ד חבורן שהובטחה לכלב (יהושע יד, ט. רש"י שלח, יד כד. דבקים א, לו. סוטה לד, ב ד"ה והיינו) ולא היה בגורל (רש"י פנחס כו, נה) - ומ"מ ניתנה לו בפועל רק בתחילת שבע שחילקו (ראה יהושע שם, י וברש"י ועוד שם),

אבל מהמשך לשון הספרי "היו אוכלים אותו ת"מ שנה" (הובא גם ברש"י ספר שופטים א, טז) משמע שניתן להם מיד, ככפנים. - וכן מפורש בספרי זוטא בהעלותך (שם, כט) "כשבאו לא"י הפרישו דושנה של יריחו ונתנו אותה ליתרו כו' ת"מ שנה כו'".

(48) פנחס כו, נה.

בבכורים.

ועפ"ז נמצא שדברי הספרי "אין והי' אלא מיד" הם כפשוטם ממש, שמיד בבואם לארץ הי' חיוב בכורים⁴⁹, כי (התחלת) כיבוש הארץ היתה - כיבוש יריחו, וניתן "דושנה" מיד לבני יתרו, ונתחייבו מיד בבכורים⁵⁰.

חיוב בכורים תלוי' בביאת הארץ, והתנאי ד"ירושה ושיבה" בבכורים אינו אלא כדי שהבכורים יהיו מ"ראשית פרי האדמה אשר נתתה לי ה'", מסתבר לומר שבנידון זה (דושנה של יריחו) שהי' חלקם (של בני יתרו) מבורר כבר הרי תיכף כשכבשו ונתיישבו שם נתחייבו

לאכלם מיד.

(50) ולפמ"ש בתוספתא בכורים (פ"א, ג. ירושלמי שם פ"א ה"ד. וראה תוד"ה למעוטי ב"ב פא, א) ד"בני קיני חותן משה מביאין וקורין" - גם קריאת פרשת בכורים היתה שייכת מיד.

(49) ואף שהיו צריכים להמתין ג' שני עולה - הרי (א) חיוב בכורים הוא גם בחטה כו' שאין בהם ענין עולה, (ב) מפורש במשנה (עולה פ"א מ"ב) "עת שבאו אבותינו לארץ ומצאו נטוע פטור (מעולה)", וכמפורש בקרא (ואתחנן ו, יא) "כרמים וזיתים אשר לא נטעת ואכלת ושבעת", שיכולים

לשכן שמו שם

תוכן תורת הבעש"ט [בגן-עדן] בשבת פר' תבוא ח"י אלול תרנ"ב
אחר קבלת שבת:

"והיה כי תבוא אל הארץ גו'" - "ארץ" מלשון מרוצה ולשון רצון כדאיתא במדרש. - כשתשיג את ה'רצון' שהוא מתנה מלמעלה ובירושה בכל אחד מישראל, צריכה להיות העבודה "וישבת" - 'להורידו' בהתיישבות, "ולקחת גו' ושמת בטנא" - להמשיך אורות בכלים, "והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך" - על יהודי לדעת שהילוכו ממקום למקום אינו מיוזמתו אלא מובילים אותו מלמעלה, והכוונה היא "לשכן שמו שם" - לפרסם אלקות במקום שנמצא בו. אחר תפלת ערבית חזר עוד הפעם תורה הקודמת, והוסיף: "והיה כי תבוא גו'" - בכדי להגיע לרצון כו' זהו ע"י ש"והלכת אל המקום גו' לשכן שמו שם" - למסור את הנפש בכדי לפרסם שם אלקות. במה מפרסמים אלקות - בברכה ופסוק תהילים.

(היום יום... ליום ח"י אלול

- יום הולדת שני המאורות הגדולים, הבעש"ט ואדמו"ר הזקן נ"ע)

דרכי החסידות

מלוקט משיחות, אנרות וכתבי
כ"ק אדמו"ר מוהר"י מצ'מליובאוויטש נ"ע

הלא 'שבת סליחות' היום!

במקוה כבר פוגשים אנשים רבים. כולם ממהרים. על כולם ניתן לראות ששבת זו שונה
מכל שבתות השנה. הרי היא השבת שלפני סליחות!
■ תיאור קצר משבת סליחות בליובאוויטש

שבת סליחות

...בכל יום נוסף מתקרבים יותר לשבת סליחות. את מאמר החסידות של שבת סליחות, היו
שומעים בכוונת הלב אחרת לגמרי. בליל שבת, ערב סליחות, היו בדרך כלל ממעטים בשינה. היה
בלתי אפשרי לישון. האדם לא מצא לו מקום. למקוה הלכו עוד לפני שהאיר היום.
במקוה כבר פוגשים אנשים רבים. כולם ממהרים. על כולם ניתן לראות ששבת זו שונה מכל
שבתות השנה. הרי היא השבת שלפני סליחות!
במוח הולמות המחשבות הזורמות בחוזק. ברעיון חולפת הזעקה הסוערת "לך ה' הצדקה",
ועוד יותר מכך נרגשת ההכרה ש"לנו בושת הפנים". טובלים בלב שבור תוך כדי שהאדם מבקר
את עצמו: זו אכן טבילה של תשובה אמיתית עם חרטה על העבר וקבלה על להבא; או שמא,
חלילה, היא בבחינת "טובל ושרץ בידו"?
כשעברו ליד בית הכנסת היו שומעים ציבור אנשים אומרים תהילים.

אמירת התהילים בשבת זו, גם היא שונה מאמירת התהילים במשך השנה. זאת למרות שאנשים
אלה היו אנשים פשוטים שהתאספו כל יום בהשכמה לומר תהילים, בכל זאת בשבת זו גם אצלם
היתה זו אמירה שונה מכל השנה. כל אחד היה עסוק עם עצמו, ובאמירת התהילים נשמע קול

פנימי של 'מקיף' חסידי.

כאשר שבו מהמקוה היו הולכים לחזור את ה'מאמר' - דבר שלקח כמה שעות. כרגיל היו נכנסים ל'חזרה' (על המאמר) וממשיכים לחזור את המאמר עד התפילה.

בשעה שלוש היו אוכלים סעודת שבת קודש. סעודת שבת-קודש של שבת סליחות על שולחנו של הוד כ"ק אאמו"ר (כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב) נ"ע היתה אף היא שונה מסעודות שבת-קודש של כל השנה. היא היתה קצרה יותר.

בשבת סליחות היה הכל בקיצור, שכן בכל דבר הורגש ריח הימים הנוראים.

(ליקוטי דיבורים חלק א עמ' 153)

להתחרט כמו הגוי...

פעם, כאשר כ"ק אדמו"ר הזקן דיבר אודות ענין התשובה, הוא התבטא ואמר ש"התשובה צריכה להיות כמו זו של הגוי מויטבסק".

ומעשה שהיה כך היה:

העיר ויטבסק מחולקת לשנים באמצעות נהר המפריד בין שני עברי העיר. באותן שנים, עדיין לא היה בעיר גשר על פני הנהר והעברת הנהר היתה נעשית ע"י ספינה קטנה. יום אחד נשבה רוח סערה והגוים שעמדו על שפת הנהר אמרו לאחד מחבריהם: 'אל תעבור את הנהר, זוהי סכנה לשוט בו כעת'. הגוי לא שעה לדבריהם, נסע ואכן ספינתו נטרפה במים וטבע.

וסיים אדמו"ר הזקן:

באותו רגע שהגוי ראה שהנה הוא טובע, האם נוכל לשער עד כמה הצטער על שלא שמע לעצת חבריו? - הנה כך צריכה להיות תשובה אמיתית.

(לשמע אוזן עמ' כח)